

Sarah Jonsson

LUNDS
UNIVERSITET

En ljus eller mörk framtid

Reproduktion, ras och nation i samtida Danmark

Kurs: GNVK22

Kandidatuppsats i genusvetenskap 15 hp, VT 26

Avdelningen för genusvetenskap

Lunds universitet

Författare: Sarah Jonsson

Handledare: Marta Kolankiewicz

Abstract

This thesis examines contemporary Danish public discourse on fertility and demography, where anxiety over declining fertility among women of Danish origin coexists with anxiety over immigrants and their descendants becoming a future demographic majority. The empirical material consists of documents from and adjacent to Danmarks Statistik (2019–2025) and news coverage from Politiken and Danmarks Radio (2024–2026), read as artefacts of a single discursive operation tracked across institutional and public sites. Through feminist Critical Discourse Analysis and with an intersectional attention to how categories of gender and race are mutually constituted, the study argues that these two anxieties operate as one discursive mechanism in which the boundaries of the nation are drawn through women's bodies. Combining Paul Gilroy's postcolonial melancholy with Sara Ahmed's affective theorisation of anxiety, and reading both through a postcolonial-feminist framework, the thesis identifies the logic binding the two anxieties as temporal: past-oriented melancholy and future-oriented anxiety meet in the reproductive body, which becomes the site at which a racialised national future is either secured or lost. The thesis contributes a theorisation of how two apparently separate anxieties are produced as a single discursive logic — bound temporally, affectively, and through the body.

Keywords: reproduction, race, nation, demographic anxiety, temporality.

Nyckelord: reproduktion, ras, nation, demografisk ångest, temporalitet.

Innehållsförteckning

1. Introduktion.....	1
2. Syfte.....	1
2.1. Frågeställningar.....	2
3. Forskningsfält.....	2
3.1. Kvinnokroppen som nationens reproduktiva plats.....	2
3.2. Fertilitet och invandring som sammanvävda diskurser.....	3
4. Teoretiskt perspektiv.....	4
4.1. Intersektionalitet.....	5
4.2. Nation och reproduktion.....	5
4.3. Rasifiering och gränsdragande.....	6
4.4. Temporalitet.....	8
5. Material.....	10
5.1. Urval.....	11
5.2. Avgränsning.....	11
6. Metodologi.....	12
6.1. Dokument som artefakter.....	12
6.2. Intertextuell cirkulation.....	13
6.3. Feministisk kritisk diskursanalys.....	14
6.4. Etik.....	14
7. Analys.....	16
7.1. Dåtid — Konstruktion.....	16
7.2. Framtid — Förutsägelse.....	21
7.3. Nutid — Förkroppsligande.....	28
8. Slutsatser.....	34
9. Diskussion.....	36
10. Källförteckning.....	39

1. Introduktion

I juni 2025 presenterar dagstidningen Politiken en prognos: om mindre än sjuttio år utgör danskar en minoritet i sitt eget land. Artikeln rör sig längs två parallella spår — danska kvinnors sjunkande fertilitet å ena sidan, invandringens påverkan på befolkningssammansättningen å andra sidan. Två diskurser, en logik: vem ska föda de barn som ska utgöra nationen?

I mars 2026 granskar Danmarks Radio samma prognos kritiskt — ifrågasätter dess matematiska grunder, pekar på metodologiska brister — med utgångspunkt i hur dess resultat citerats i valrörelsen samma år. Trots DR:s uttalat kritiska syfte vilar granskningen på samma outtalade premisser som den granskar: att uppdelningen mellan danskar och invandrare är naturlig och mätbar, att frågeställningen om när danskar kommer i minoritet är legitim, att nationens framtid och överlevnad är en fråga om vems kroppar som reproducerar den och vems kroppar som hotar den.

I den samtida danska offentliga debatten, exemplifierad av dessa två artiklar, framställs sjunkande fertilitet bland etniskt danska kvinnor som en nationell kris. Krisen positionerar den danska kvinnan som nationens primära reproducent av kultur och värderingar — och konstruerar henne i samma rörelse som misslyckad i denna uppgift. Denna framställning av en nationell kris verkar inte i isolation. I samma diskursiva rörelse konstrueras invandring — i synnerhet från så kallade icke-västliga länder — som ett demografiskt hot mot just den nation som danska kvinnor är ålagda att reproducera.

Denna uppsats argumenterar för att dessa är två *ångestdiskurser* som verkar som en enda rasifierad reproduktionslogik, i vilken den danska nationens gränser dras genom kvinnors kroppar. Den danska kvinnans reproduktiva kropp blir därmed den plats där en rasifierad nationell dansk framtid antingen säkras eller går förlorad.

2. Syfte

Uppsatsens syfte är att kritiskt granska och dekonstruera de förgivettagna föreställningar som genomsyrar den danska offentliga debatten om fertilitet och demografi. Genom analys av

officiell statistik, nyhetsrapportering och offentlig debatt är studiens mål att undersöka om och hur diskurserna om fertilitet och demografisk förändring hänger samman, samt vilken roll ras, kön och nationell tillhörighet spelar i denna sammanflätning. Detta görs med hjälp av feministisk kritisk diskursanalys samt postkolonial och intersektionell teori som metodologiska och teoretiska ramverk. För att röra sig mot detta mål utgår studien från följande frågeställningar:

2.1. Frågeställningar

- Hur samverkar diskurserna om fertilitet och demografisk förändring i samtida dansk offentlig diskurs, och vilken roll spelar ras, kön och nationell tillhörighet i dem?
- Vilka subjektspositioner framkommer ur diskurserna, och hur är dessa positionerade dels gentemot varandra, dels gentemot nationen?
- Vilka gemensamma premisser om ras, kön och nationell tillhörighet framträder i diskursen, och i vilken utsträckning utmanas dessa?

3. Forskningsfält

Uppsatsen tar avstamp i feministisk och postkolonial forskning kring kön, ras, nation och reproduktion, och förs i dialog med ett växande forskningsfält som undersöker hur dessa processer tar form i en samtida europeisk och skandinavisk kontext. Denna kontext präglas av en specifik spänning, där speciellt den skandinaviska självbilden av progressiva värden, jämställdhet och öppenhet interagerar med — och delvis döljer — gränsdragande och rasifierande processer (Liinason, 2024, s. 88–90). Det är denna slags dolda och spänningspräglade logik som uppsatsen syftar till att synliggöra och undersöka genom samtida Danmark som utmärkande exempel.

3.1. Kvinnokroppen som nationens reproduktiva plats

Feministisk forskning om relationen mellan kön, ras och nation har etablerat hur kvinnors positioner i nationella och etniska kollektiv fungerar ömsesidigt konstituerande med statliga och nationella processer (Anthias & Yuval-Davis, 1989). I detta har centralt fokus lagts på hur staten reglerar kvinnors reproduktiva kroppar för att upprätthålla etniska och nationella gränser (Mulinari, 2024, s. 47). Dessa kroppar positioneras och administreras som den plats

genom vilken nationen både definierar och reproducerar sina gränser — två mekanismer som denna uppsats argumenterar för verkar som en enda sammanvävd logik i samtida dansk reproduktionsdiskurs.

Denna positionering tar form genom både explicita politiska mekanismer och mer subtila diskursiva sådana. Ines Crvenkovska Risteska (2017) visar i sin analys av makedonsk pronatalistisk politik hur moderskap konstrueras som kvinnors nationella skyldighet. Paulina de los Reyes (2022) analyserar svenska officiella rapporter och visar hur sådana dokument aktivt konstruerar rasifierade subjekspositioner för invandrarkvinnor och deras barn, vilket positionerar dem konsekvent utanför nationens normer och framtid. Tillsammans visas att den strukturella positioneringen av kvinnor som nationella reproducenter inte enbart artikuleras i högnationalistisk eller historisk retorik, utan även produceras i samtida statliga dokument och politik.

3.2. Fertilitet och invandring som sammanvävda diskurser

Elizabeth Krauses (2001) analys av italiensk demografisk diskurs utgör en grundläggande observation för det fält denna uppsats situerar sig i: hon visar hur låg fertilitet och invandringsfientlig alarmism produceras som sammanlänkade fenomen genom demografivetenskapens hegemoniska auktoritet. Denna auktoritet presenterar data om befolkningen som neutral fakta, och möjliggör på samma gång en elitistisk rasism gentemot den invandrade Andre (s. 576). I denna demografivetenskapligt styrda diskurs konstrueras nationella kvinnor således som misslyckade reproducenter i *samma* rörelse som positionen av den invandrade Andre produceras.

De Zordo et al. (2022, s. 591) konsoliderar vidare Krauses (2001) observation genom att teoretisera *demografisk ångest* som mekanism för reproduktiv kontroll, där oro kring sjunkande fertilitet och en parallell ångest kring ”specifika grupper” reproduktiva beteende beskrivs som ett sammanhängande och nationalistiskt präglad diskursivt fält. Bertossi et al. (2022) visar vidare hur migrationsdebatter struktureras av nativistiska och nostalgiska anrop till ett föreställt homogent förflutet, som formar vilka som kan göra anspråk på nationell tillhörighet.

I en nordisk kontext visar Rannveig Kaldager Hart och Cathrine Holst (2024) hur pronatalistiska logiker osynliggörs i officiell norsk familjepolitik samtidigt som

invandrarkvinnors fertilitet konstrueras som stående utanför nationell reproduktion — en asymmetri som denna uppsats följer och teoretiserar i en närliggande dansk kontext.

Bland dessa bidrag till fältet framstår en central dimension som mindre utforskad: den mekanism genom vilken den strukturella relationen mellan kvinnor, ras och nation mobiliseras och affektiveras som nutida politisk handlingsbarhet och kriskonstruktion. Denna uppsats tar utgångspunkt i Krauses (2001) grundläggande observation om låg fertilitet och invandringsfientlig alarmism som sammanlänkade diskursiva fenomen och i fältets efterföljande utveckling, men förflyttar analysen på två sätt: från demografi som fält till en kombination av offentliga dokument och offentlig diskurs; och från en beskrivning av de två diskursernas *samband* till en teoretisering av den *mekanism* som binder dem samman. Genom analys av både institutionell kategoriproduktion i statlig statistik och affektiv mobilisering i mediematerial teoretiserar uppsatsen den reproduktiva kvinnokroppen som platsen där denna sammanvävda logik manifesteras som handlingsbar kris.

4. Teoretiskt perspektiv

Denna uppsats tar epistemologiskt utgångspunkt i en poststrukturalistisk förståelse av kunskapsanspråk som ständigt sammanvävda med makt och diskurs. Det innebär att kategorier och begrepp som “invandrare”, “dansk”, “efterkommere” och “nation” inte förstås som naturligt givna tillstånd, utan som språkliga konstruktioner betingade av rådande diskurser. Sociala identiteter i allmänhet såväl som kunskapssubjekt i synnerhet förstås vidare som föränderliga, fragmenterade och överlappande (Jaggar, 2014, s. 343–344; Kolankiewicz et al., 2024, s. 16–17).

Uppsatsens analytiska intresse rör därmed hur dessa kategorier produceras, upprätthålls och naturaliseras i det material som undersöks snarare än huruvida de kan sägas representera någon ontologisk verklighet. Att kategorierna är diskursivt producerade innebär emellertid inte att de saknar materiella verkningar — tvärtom strukturerar de institutioner, lagstiftning och vardagsliv för de subjekt och objekt de producerar. Denna dubbla förståelse av kunskap som både diskursivt betingad och materiellt verkande lägger grund för såväl uppsatsens metodologiska val som dess etiska överväganden.

Ramverket utgår från intersektionalitet och rör sig genom två dimensioner — nation och reproduktion respektive rasifiering och gränsdragande — innan det sammanförs i en teoretisering av temporalitet: den struktur genom vilken de övriga ramverken visar sig verka samordnat i materialet.

4.1. Intersektionalitet

Intersektionalitet utgör en grundläggande premiss för denna studie, eftersom detta perspektiv möjliggör en analys av hur maktstrukturer som kön och ras inte verkar parallellt utan ömsesidigt konstituerande. Med Kathy Davis (refererad i Mulinari, 2024, s. 49) intersektionella strategi att “ställa den andra frågan” söker analysen därför kontinuerligt svar på var rasifieringen finns i diskursen om sjunkande fertilitet, och var könen finns i oron över invandringens demografiska effekter. Det betyder mer konkret att uppsatsen undersöker hur “danska kvinnors” reproduktiva värde produceras i *samma* diskursiva process som “invandrades” hotfulla position; och kontinuerligt är intresserad av hur dessa två positioner samspekar, överlappar och interagerar med makt.

4.2. Nation och reproduktion

Den danska diskursen som denna uppsats behandlar producerar ett specifikt subjekt: den (implicit vita och danska) reproduktiva kvinnan. Hennes fertilitet framstår som något som föranleder gemensam nationell ångest. För att förstå hur detta subjekt konstrueras vänder uppsatsen sig till Nira Yuval-Davis (1996) beskrivning av kvinnor som biologiska reproducenter av nationen.

Kvinnors biologiska kroppar spelar en strukturellt central roll i hur nationella och etniska kollektiv reproducerar sig, argumenterar Yuval-Davis (1996). I detta sammanhang identifierar hon tre historiskt och transnationellt dominerande diskurser om befolkning: “people-as-power” (befolkning som nationell resurs), eugenik (vem som bör reproduceras) och den Malthusianska (vem som reproduceras för mycket). Beroende på vilken befolkningslogik som råder konstrueras olika kvinnor diskursivt på olika sätt, men deras mest centrala roll som biologiska reproducenter av nationen förblir. Detta ramverk används för att illustrera två viktiga utgångspunkter för denna uppsats frågeställningar: kvinnors kroppar

positioneras som den plats där nationen reproducerar sig själv över generationer, och denna process är av diskursiv såväl som strukturell karaktär.

Frågor om liv, död och befolkning behandlas i Michel Foucaults *The History of Sexuality Volume I: An Introduction* (1978) som en fråga om statlig makt med hjälp av begreppet *biomakt*. Kärnan av hans argument är att såväl disciplinering av den individuella kroppen (anatomopolitik) som regulering av befolkningen (biopolitik) är uttryck för biomakt — det vill säga makten att administrera, optimera och kontrollera mänskligt liv. Han identifierar vidare sex (och därigenom reproduktion) som den specifika skärningspunkt där statens disciplinering av den individuella kroppen och regleringen av befolkningen möts (Foucault, 1978, s. 145–146). I frågan om dansk fertilitets- och befolkningsdiskurs möjliggör begreppet biopolitik en läsning av offentliga statistiska dokument som den plats där befolkningen genom statistik och kategorisering konstrueras som objekt för statlig förvaltning.

Om kvinnors kroppar enligt Yuval-Davis (1996) positioneras som nationella reproduktiva resurser tillför begreppet biomakt således hur staten på institutionellt plan producerar och förvaltar denna positionering — genom bland annat statistik, demografiprognostisering och lagstiftning. Båda teoretikers ramverk förutsätter än vidare en temporal struktur: nationen måste fortsätta över generationer; befolkningen måste administreras över tid. Reproduktion och nation framträder därmed som i grunden temporalt betingade logiker — en dimension som återkommer i den rasifieringsteori som följer, och som i avsnitt 4.4 teoretiseras som ramverkets centrala analytiska axel.

4.3. Rasifiering och gränsdragande

På samma gång som den danska reproduktiva kvinnan konstrueras produceras även en annan subjektsposition: (den implicit hotfulla och icke-vita) invandraren. Dessa två figurer framträder sida om sida i materialet — sjunkande fertilitet hos danska kvinnor och demografisk förändring på grund av invandring framstår som två aspekter av ett och samma problem.

De två sidorna av diskursen — för få danskar jämfört för många invandrare och efterkommare — kan endast samexistera som en enhetlig logik om danskhet förstås som en

raslig kategori som invandring varken kan komplettera eller förändra. Fatima El-Tayeb (2011) koncept om "migrant"-kategorin som både ärftlig och rasifierad möjliggör en analys av ångesten över danska kvinnors fertilitet och det demografiska hot som "invandrare" föreställs utgöra som del av samma diskursiva logik. Om danskhet är en raslig kategori som inte kan reproduceras av kroppar som står utanför den, blir de två sidorna av diskursen begripliga som en enda.

El-Tayeb (2011) analys vilar på en bredare observation om hur ras verkar på ett specifikt sätt i en europeisk kontext. Hon introducerar begreppet europeisk "political racelessness" — *raslöshet* — som en vägran att benämna ras och på samma gång en fortlöpande rasifierad logik som verkar genom andra kategorier som kultur, ursprung, integration, och religion. Political racelessness är, enligt El-Tayeb, den process "by which racial thinking and its effects are made invisible" (2011, s. xvii): rasifierade minoriteter placeras strukturellt utanför den nationella och kontinentala gemenskapen, utan att detta benämns som rasifiering. Denna process möjliggör därmed att exempelvis "invandrare" kan verka som rasifierad kategori utan att någonsin behöva benämnas som sådan.

Migranten produceras således enligt El-Tayeb (2011) som en både permanent och ärftlig kategori som rasifieras i det diskursivt dolda. Jin Haritaworn (2015, s. 24–25) visar i sin analys av hur den vita queera kroppen konstrueras som värdefull i skuggan av den rasifierade "hateful Other" hur värdet hos vissa kroppar konstrueras i relation till det hot som andra kroppar föreställs utgöra. Denna ömsesidigt konstituerande process synliggör hur de två figurerna i dansk demografidebatt därmed kan förstås som varandras förutsättningar snarare än som separata produkter av diskurserna.

Även El-Tayeb (2011) ärftliga migrantkategori och Haritaworns (2015) ömsesidigt konstituerade kroppar förutsätter en specifik temporal struktur. El-Tayeb migrant positioneras som om denne alltid just har anlänt (2011, s. 4), oavsett generationellt avstånd från någon egentlig migrationsprocess. Den värdefulla nationella kroppen framstår i sin tur som ständigt hotad av en framtid som ännu inte tagit form. Rasifiering verkar därmed inte enbart som en kategoriseringsprocess i nutid utan som en temporalt betingad process, i vilken både ett föreställt förflutet och en föreställd framtid gör den rasifierade kroppen begriplig.

4.4. Temporalitet

De danska reproduktionsdiskurser som denna uppsats undersöker visar sig vara strukturerade inte enbart genom kategorier och affekt utan även genom en specifik temporal organisering — en orientering mot ett föreställt förflutet och en förutspådd framtid, båda närvarande i materialets nutid. För att teoretisera denna dimension operationaliseras temporalitet med stöd i två *affekt-temporala ramverk*: Paul Gilroys (2005) begrepp om postkolonial melankoli och Sara Ahmeds (2014) teoretisering av rädsla och ångest, som tillsammans möjliggör en uppmärksamhet på både dåtidorienterade och framtidsorienterade affektiva processer. Jag använder begreppet *affekt-temporalitet* för att benämna det fenomen där affekt¹ tar en specifik temporal form och därigenom verkar diskursivt producerande.

För affektiva strukturer vända mot dåtiden operationaliseras Gilroys (2005) teoretisering av postkolonial melankoli som affekt-temporal mekanism. Enligt Gilroy verkar melankoli i den kollektiva medvetenheten som en reaktion på ett förflutet som nationen inte tillåtit att sörja. I Gilroys argumentation är detta förflutna Storbritanniens koloniala stormaktstid, från vilken en nutida önskan om att återställa det som förlorats produceras. Melankolin manifesterar sig som en längtan efter homogenitet samt som främlingsfientliga attityder. Han argumenterar:

Neither the appeal of homogeneity nor the antipathy toward immigrants and strangers who represent the involution of national culture can be separated from that underlying hunger for reorientation (Gilroy, 2005, s. 89–90).

Gilroy erbjuder på detta sätt en teoretisering av dåtidens affektiva verkan på nutiden. Eftersom framtiden emellertid förblir ett delvis passivt och hotat objekt hos Gilroy vänder uppsatsen sig till Ahmeds (2014) teori om affekt, rädsla och ångest för att teoretisera framtiden som en i sig affekt-temporalt producerande mekanism.

I *The Cultural Politics of Emotion* (2014) argumenterar Ahmed för att känslor, genom att cirkulera och *fastna* på vissa objekt och kroppar, formar de gränser och ytor som avgränsar olika objekt från varandra (s. 1, 4, 10). Affekt förstås därmed som processer som *producerar*

¹ Jag använder *affekt* och *känsla* i linje med Ahmeds (2014) användning, där termerna inte definierar en skillnad mellan förpersonliga kroppsliga tillstånd och kulturellt inramade tillstånd, utan båda två förstås som sociala processer och därför används omväxlande (Ahmed 2014, s. 6–8).

gränser mellan subjekt och objekt, mellan “vi” och “dem”, snarare än som reaktioner på redan existerande, ontologiska tillstånd.

Både rädsla och ångest interagerar enligt Ahmed (2014) med objekt som ännu inte är närvarande. Hotet har ännu inte skadat oss — vi förflyttas snarare till en förväntad framtid där skadan sker, men *upplever* denna framtid som om den vore nu (Ahmed, 2014, s. 65). Ångest cirkulerar och fäster sig i sin tur vid förbipasserande objekt som därefter framstår som ångestens orsak när de i själva verket är dess effekt (Ahmed, 2014, s. 66). En central dimension av denna affektiva struktur är dess framtidsriktade karaktär: vad Ahmed benämner som *not-yet-ness*: eftersom hotet ännu inte tagit form, ännu inte är här, blir kontinuerlig bevakning och spårning legitima och nödvändiga praktiker (Ahmed, 2014, s. 79). Försvarande av nutiden kan aldrig avslutas eftersom det som hotas alltid hotas av något som ännu inte tagit form.

Denna teoretisering av ångest är tätt sammanvävd med en analys av krisdiskurser. Produktionen av en kris sker enligt Ahmed (2014) i det ögonblick den deklarerar som sådan, och *därefter* skapas den moraliska och politiska motiveringen för att bevara det som hotas — det som “är” (s. 76–77). Rädsla och ångest producerar — snarare än försvarar — således de gränser som separerar det hotade nutida subjektet från det hotande framtida objektet. En relaterad diskursiv mekanism som följer av denna gränsproduktion är det Ahmed kallar metonymi: ett språkligt förnekande av ett samband som verkar så att det binder ihop snarare än åtskiljer de begrepp det söker att separera. Förnekandet blir endast begripligt som svar på den koppling det avvisar och avslöjar därmed den gräns det söker att upprätthålla (Ahmed, 2014, s. 76).

Gilroys (2005) melankoli och Ahmeds (2014) ångest kan förstås som strukturellt likartade affektprocesser, åtskilda i sin temporala orientering. Melankolin vänder sig bakåt mot ett förlorat förflutet medan ångesten riktar sig framåt mot en *not-yet-ness*. Mitt ramverk, där dessa två processer kombineras, utgår från att det diskursiva nuet varken är oberoende eller stabilt, utan ständigt skapas genom *ömsesidig* affektiv produktion av både dåtid och framtid. Ingen av dessa orienteringar är därför själva tillräckliga för att förklara hur nutiden blir politiskt handlingsbar och affektivt laddad, och kombinationen möjliggör därmed en analys av diskurser i vilka bakåtblickande och framåtblickande affektiva strukturer *korsar varandra*.

Detta dubbla ramverk används för att förstå danska reproduktionsdiskurser med särskilt fokus på var och hur dessa korsningar sker, vad de producerar, och vilka kroppar de förutsätter.

Både Ahmed (2000, s. 46) och Gilroy (2005, s. 98-99) arbetar vidare i ett register som tangerar psykoanalytisk teori utan att helt och hållet sammanfalla med den. Denna uppsats följer samma slags angränsande position: analysen är inte psykoanalytisk till sin metod, men verkar i ett register där omedvetna dimensioner av diskursen blir läsbara — det som upprepas, det som inte kan sägas rakt ut, det som glider igenom diskursens egna formuleringar.

Med denna utgångspunkt uppmärksammar uppsatsen i synnerhet de ögonblick där diskursen tilltalar sin läsare direkt och därigenom producerar ett ”vi”. Här erbjuder Ahmeds omarbetning av Louis Althusser (citerad i Ahmed, 2000, s. 22–23) begrepp om *interpellation* ett viktigt analytiskt verktyg. Hos Althusser betecknar interpellation den process genom vilken subjektet blir till genom auktoritärt tilltal: det *produceras* snarare än *bekräftas* av att känna igen sig själv i tilltalet. I Ahmeds (2000) vidareutveckling är det inte enbart den som tilltalar, utan även den som tilltalar, som konstitueras i samma diskursiva gest. Detta grepp gör det möjligt att läsa tilltal som affektivt och kollektivt producerande snarare än beskrivande, och tilltalare och tilltalad som två sidor av samma diskursiva process.

5. Material

Uppsatsen analyserar två sammanhängande typer av material: officiella dokument från Danmarks Statistik (DST) om dess befolkningskategorisering (2019–2025), och dagspressrapportering samt offentlig debatt om fertilitet och demografisk förändring i Danmark (2024–2026).

Materialet som producerats och publicerats av DST, samt av en regeringstillsatt arbetsgrupp om DST:s kategoriseringspraktik (publicerad av Social- og Indenrigsministeriet), består av metodologisk dokumentation, dokument som definierar kategorier, och rapporter samt notat från olika arbetsgrupper. Dessa specifika dokument har valts ut för att de producerar, definierar och institutionellt stabiliserar de ursprungskategorier som utgör grunden för de danska diskurserna i fråga. Från DST har det senast publicerade dokumentet av respektive typ valts inom tidsramen 2019–2025. Den andra typen består av mediamaterial — nyhetsartiklar,

ledare, och en ”faktakoll”-artikel — publicerade av den danska dagstidningen Politiken och public service-mediet Danmarks Radio (DR) mellan 2024–2026 där demografiska prognoser och deras konsekvenser tydligt debatteras och politiseras.

5.1. Urval

Urvalet av material grundas i två sammanlänkade kriterier, med utgångspunkt i studiens epistemologiska och metodologiska premisser. För det första har texter valts utifrån hur tydligt de producerar, reproducerar eller naturaliserar den rasifierade och könade reproduktionslogik som studien undersöker. För det andra eftersöks samtidigt en variation av diskursiva positioner — både texter som explicit artikulerar logiken, texter som motsätter sig den samt texter som institutionellt stabiliserar den.

5.2. Avgränsning

Uppsatsens huvudsakliga intresse är lokaliserat på diskursiv nivå, och dess analytiska objekt är därmed, i förlängning av dess poststrukturalistiska perspektiv, inte materialets empiriska sanningshalt utan hur påståenden i materialet verkar, vad de producerar och vilka subjektpositioner de möjliggör samt utesluter. Studien intresserar sig varken för varför kvinnor i Danmark får färre barn, den faktiska befolkningssammansättningen eller den sannolika demografiska utvecklingen. Dessa och andra närliggande frågor behandlas därför endast i den utsträckning de framträder som diskursiva objekt i materialet, liksom det material som valts ut i sig avgränsas med grund i dessa överväganden. Vissa dimensioner som skulle kunna fördjupa analysen — exempelvis det kapitalistiska system inom vilket frågor om arbete, reproduktion och välfärd artikuleras — behandlas heller inte i denna uppsats, trots sin uppenbara relevans.

Mediamaterialet domineras vidare av Politiken, en av Danmarks största dagstidningar med en uttalat radikal-socialliberal redaktionell profil (Politiken-Fonden, u.å.). Politiken är Danmarks mest lästa dagstidning, med en läsekrets dominerad av väljare i mitten och vänster av det politiska spektrumet (Winther, 2011). Att de diskurser uppsatsen analyserar artikuleras tydligt i denna specifika del av mediasamtalet är analytiskt centralt: det visar hur reproduktionslogiken inte enbart verkar i den högernationalistiska retorik som vanligtvis associeras med oro över invandring och demografi, utan även strukturerar liberala och progressiva röster. Analysen belyser därmed hur logiken artikuleras i en tongivande del av

mediasamtalet, men kan inte göra anspråk på att behandla dansk offentlig debatt i bredare mening.

6. Metodologi

Uppsatsens primära frågeställning om hur en rasifierad och könad nationell reproduktionslogik konstrueras diskursivt kräver en metodologisk infallsvinkel som, liksom uppsatsens epistemologiska utgångspunkt, förmår att synliggöra hur logiken verkar *genom meningsskapande i språket*. Diskurserna i fråga läses som producerande snarare än beskrivande, och den analytiska uppgiften är därför att undersöka vad texten *gör* — inklusive vad den förnekar, vad den undviker och vad den inte har möjlighet att artikulera. Den primära metodologiska infallsvinkeln vilar därför i feministisk kritisk diskursanalys (feministisk KDA), vilket kompletteras med en intersektionell förståelse för kategorier som konstruerade och på samma gång positionerade i relation till varandra.

Den analys som följer vilar på en längre process där läsning av material och läsning av teori pågått parallellt. I ett tidigt skede bedrevs en tematiskt orienterad kodning av både material och teori, där framträdande analytiska kategorier som subjekspositioner, kategoriseringsprocesser och affektiv ekonomi identifierades och fördjupades. Genom denna process framträdde materialets temporala organisering — orienteringen mot ett föreställt förflutet och en förutspådd framtid — som diskursernas grundläggande strukturerande logik snarare än en på förhand vald analytisk struktur.

6.1. Dokument som artefakter

De dokument som analyseras läses genomgående som *artefakter* snarare än som *bevis* (Ahmed, 2012, s. 85; Kolankiewicz, 2024, s. 341). Annelise Riles (2002) beskriver dokument som “the paradigmatic artefacts of modern knowledge practices” (citerad i Ahmed, 2012, s. 85), vilket för denna uppsats innebär att materialet inte behandlas som källor till information om en empirisk verklighet utan som spår av en diskursiv operation.

Liksom att uppsatsen inte evaluerar sanningshalten i demografiska prognoser, ligger intresset heller inte i huruvida DST:s ursprungskategorier kan anses vara verkliga eller sanna. I stället

frågar uppsatsen: vilket slags befolkningssubjekt ger dessa kategorier upphov till? Mer konkret läses material från DST som institutionella artefakter som producerar den danska befolkningen som kunskapsobjekt. Material från media och dagspress läses i sin tur som artefakter av offentlig diskurs där kategorier, figurer och affekt ges politiskt liv. De texter som framstår som kritiska läses med samma ansats: de bedöms inte utifrån deras korrigerande sanningshalt utan analyseras utifrån vilka premisser de bygger på, motsäger sig och reproducerar.

En konsekvens av detta perspektiv rör hanteringen av materialets specifika kategorier. Termen *efterkommer*, som saknar direkt svensk motsvarighet, bevaras genomgående i sin danska form om än med försvenskad böjning med hänsyn till läsbarhet (*efterkommare*). En individ tillhör, enligt DST, kategorin efterkommare om personen är född i Danmark av föräldrar som själva kategoriseras som invandrare eller efterkommare. Att översätta begreppet skulle innebära att behandla kategorin som om dess innehåll vore möjligt att överföra över nationella sammanhang, och därmed som om den beskrev en demografisk verklighet utanför den diskurs som producerar den. Att låta termen behålla sin danska form är därför en analytisk markering: kategorin tillhör den specifika institutionella apparat som uppsatsen undersöker, och kan inte lyftas ut ur den utan att förlora sin diskursiva specificitet. Därtill behålls danska citat konsekvent på originalspråk enligt praxis i det nordiska forskningsfält som arbetas inom för att säkra en så nära och rättvisande diskursanalys som möjligt.

6.2. Intertextuell cirkulation

Dokument lever vidare efter sin tillblivelse. De cirkuleras, citeras, tas upp i nya sammanhang och får nya funktioner i dessa (Kolankiewicz, 2024, s. 350). Att fråga vad dokument *gör* kräver, som Ahmed (2012, s. 85) uttrycker det, att vi följer dem — kartlägger hur de cirkulerar och vilka effekter de producerar. Denna uppsats följer sina dokument i deras intertextuella förflyttningar, där samma dokument produceras, diskuteras, omförhandlas och politiseras i olika typer av material och kontexter. Att uppmärksamma just denna cirkulation är det som gör det möjligt att analysera materialets olika artefakter som ett och samma diskursiva objekt snarare än separata källor.

6.3. Feministisk kritisk diskursanalys

Den konkreta läsningen av materialet vilar på feministisk KDA. Valet av metodologi kan förstås i direkt förlängning av studiens epistemologiska och teoretiska premisser: om de kategorier som undersöks — ”danska kvinnor”, “efterkommere”, “nationen” — är diskursivt konstruerade snarare än naturligt givna, ska studiens metodologiska verktyg kunna spåra och synliggöra hur denna konstruktion blir till, reproduceras, utmanas och upprätthålls i det konkreta språket. Feministisk KDA operationaliseras här i synnerhet genom två av dess vägledande principer (Lazar, 2007). Genom *dekonstruktion* söker uppsatsen att plocka isär de förgivettagna binära och naturaliserade uppdelningar som kategorier som kön vilar på, och visa hur dessa upprätthålls diskursivt (Burnett, 2024, s. 368). I denna uppsats appliceras denna princip inte enbart på kön utan på alla de kategorier som undersöks — ursprung, invandring, nation. Vidare läggs med hjälp av feministisk KDA samt uppsatsens bredare intersektionella ansats ett fokus på maktstrukturers *komplexitet*, där könat förtryck exempelvis alltid förstås som interagerande med bl.a. ras, klass och sexualitet, och vice versa.

6.4. Etik

Uppsatsens material består av offentliga dokument, statistik, politiska uttalanden och dagspress samt debattartiklar. Materialinsamlingen kräver därmed inget samtycke i etisk bemärkelse. Att material är fritt tillgängligt innebär emellertid inte att etiska överväganden bortfaller. Med en förståelse för dokument som artefakter (Kolankiewicz, 2024, s. 341) framstår ett etiskt ansvar i att rikta uppmärksamhet mot vilka röster och positioner som format och som framstår i materialet, och — kanske i synnerhet — de som inte gör det.

Uppsatsen behandlar frågor som i sin kärna rör verkliga människor, som i materialet framstår som objekt snarare än talande subjekt. Med denna insikt följer en risk att oreflekterat reproducera och därmed befästa de kategorier som analyseras (Eldén, 2020, s. 68) — en risk som besvaras genom uppsatsens poststrukturalistiska och dekonstruktiva ansats, där kategorierna aldrig godtas som sanning.

Med Yasmin Gunaratnams (2024, s. 136) hänvisning till Donna Haraways formulering om “accountability rather than confession” söker jag vidare att situera mig i relation till materialet. Jag är svensk medborgare och flyttade till Danmark för drygt tio år sedan, vilket i

teorin gör mig till en del av gruppen “invandrare” och mina icke-existerande barn till eventuella “efterkommare”. Min analytiska tillgång till studiens material formas därmed av en specifik relation till dess kategoriseringar: jag är positionerad inom den formella kategorin “invandrare” men utom räckhåll för dess affektiva laddning, vilket tillåter mig att läsa kategoriernas affektiva *selektivitet* som diskursiv produktion. Samtidigt begränsar positionen min blick: jag kan se kategoriernas verkningar från deras kanter, men inte från den position som är deras egentliga affektiva mål, vilket kräver stor analytisk varsamhet i hur jag läser och representerar materialet.

7. Analys

Analysen syftar till att synliggöra hur en rasifierad och könad reproduktionslogik produceras, artikuleras och tillskrivs affektivt värde i samtida danskt material om fertilitet och demografi. Som beskrivits ovan följer analysen materialets egen temporala organisering, och rör sig genom tre delar — *dåtid*, *framtid* och *nutid*.

Med begreppet affekt-temporalitet möjliggör denna struktur en analys som möter materialet på dess egna premisser, samtidigt som den synliggör dessa premisser som i sig diskursivt producerade. Analysens sista del, *nutid*, återvänder därför till just denna uppdelning för att undersöka den som ett i materialet ständigt närvarande men osynliggjort diskursivt objekt.

Analysen inleds i *dåtid*, där *nutidens* kategoriseringar har sina rötter. Här analyseras främst material från DST, där en ärftlig och rasifierad kategoriseringslogik produceras och legitimeras. Därefter rör analysen sig genom *framtid*, där samma kategoriseringslogik ges intensifierande affektivt värde och artikuleras som en kommande nationell kris i mediamaterial från Politiken och DR. Delar från allt material behandlas slutligen i avsnittet om *nutid*, där bakåtblickande kategorier och framåtblickande prognoser korsar varandra i den *nutida* reproduktiva kroppen.

7.1. Dåtid — Konstruktion

Den genealogiska premissen

Danmarks Statistik definierar i ett dokument från 2024 ursprungskategorierna *invandrare*, *efterkommare* och *personer med danskt ursprung* med följande variabler:

Hovedpersonens fødeland og statsborgerskab / Hovedpersonens forældres fødeland og statsborgerskab. (Danmarks Statistik, 2024)

I DST:s definitioner avgörs kategoriseringen av en individ som *invandrare*, *efterkommer* eller *person med danskt ursprung* med andra ord av huruvida minst en *förälder* är både dansk medborgare och född i Danmark. Varken födelse land, medborgarskap eller en kombination av båda är därmed nog för att placera någon i en ursprungskategori. Ett barn fött i Danmark med

danskt medborgarskap är således inte nödvändigtvis av danskt ursprung, enligt DST. För att kategorisera dem krävs nämligen en blick tillbaka — mot dennes släkt, permanent lokaliserad i dåtid, med vilken individen i nutid sammansvetsas.

Men DST:s bakåtblickande härstamningspremiss som kategorierna vilar på är inte beskrivande: den är producerande. Genom deras kategoriseringspraktik konstitueras den danska befolkningen som ett kunskapsobjekt — ett objekt specifikt organiserat efter dåtidens ursprung och den oundvikligen temporala reproduktionen av nationen. Att tillhörighet till en viss kategori bestäms just genealogiskt, och med just dessa variabler, är inte en självklarhet. Befolkningen som objekt för statlig kontroll och bevakning *skapas* i det ögonblick DST benämner det som sådant. Ursprungsdefinitionerna fungerar på detta sätt som en *dispositif* (Foucault, 1978) — en kategoriseringsapparat som producerar befolkningen som ett släktskapsstrukturerat kunskapsobjekt. Det är genom denna apparat, och genom den bakåtblickande premiss som den vilar på, som dåtiden synliggörs som central i nutidens styrning av befolkningen.

Den könade premissen

DST:s kategoriseringssystem verkar även i en dimension som både bokstavligen och strukturellt talat är könad. Detta dels eftersom det oundvikligen tar utgångspunkt i reproduktiva kroppar, dels eftersom det i DST:s definitioner alltid är *moderns* specifika ursprung som överförs till barnet när båda föräldrar kategoriseras som invandrare:

Første eksempel: En hovedperson er født i Tyskland / Hovedpersonens mor er født i Frankrig og er fransk statsborger / Hovedpersonens far er født i Tyskland og er tysk statsborger / Hovedpersonen bliver klassificeret som en indvandrer fra Frankrig. (Danmarks Statistik, 2024)

Liksom ursprungsdefinitionen presenteras även denna premiss utan motivering. Varför ärvs barnets ursprung från just modern som den avgörande ursprungspunkten? Yuval-Davis (1996) identifierar kvinnors strukturella position som biologiska reproducenter av nationen: den genealogiska överföringen och fortplantningen av en befolkning sker genom moderns kropp. DST operationaliserar i sitt exempel om individen som fötts i Tyskland och invandrat till Danmark — men klassificeras som fransk invandrare — denna befolkningslogik utan att benämna den; den naturaliseras. I frågan om både reproduktionen och sammansättningen av

befolkningen framträder kvinnans reproduktiva kropp ur DST:s material därmed som nollpunkt och auktoritet.

Asymmetrin: heterogena danskar, homogena Andra

I mars 2020 publiceras en rapport från en arbetsgrupp tillsatt av regeringen med uppdraget att granska och föreslå revideringar av DST:s definitioner av ursprung. Arbetsgruppen — sammansatt av forskare och ministeriella representanter — kan inte ålägga DST att ändra sina kategorier, men tillsätts för att producera en analys som DST sedan ska utvärdera. Rapportens resonemang kan förstås som en inblick i den institutionella diskurs där DST:s kategoriseringspraktik motiveras, försvaras och delvis omförhandlas — och där den naturalisering som berörts ovan blir explicit artikulera.

Rapporten konstaterar att “der kan være et behov for at tydeliggøre, at personer med dansk oprindelse er en bredt sammensat gruppe for at sikre gennemsigthed i statistikken.” (Arbejdsgruppen om opgørelser af personer med indvandrerbaggrund [Arbejdsgruppen], 2020, s. 51). Vad gäller invandrare och efterkommare noteras emellertid att det är “et metodisk hensyn, at grupperne skal være så ensartede som muligt for at sikre, at det statistiske billede står klart.” (Arbejdsgruppen, 2020, s. 51). I en annan del av rapporten repeteras att om invandrar- eller efterkommarkategorier sammansätts av personer med olika förutsättningar för integration skulle den statistiska bilden bli (för) suddig (Arbejdsgruppen, 2020, s. 51). Heterogenitet bland individer med danskt ursprung förstås med andra ord inte av arbetsgruppen som ett metodologiskt problem utan framhävs tvärtom som kommunikativt viktigt — det är enbart gruppen bestående av de Andra som av “metodiska hänsyn” behöver vara “ensartade.”

Den asymmetri som artikuleras i rapporten, där danskar tillåts att vara heterogena subjekt medan de Andra måste avgränsas och preciseras, kan med hjälp av El-Tayeb (2011) begrepp om politisk raslöshet förstås som karaktäristiskt för en specifikt europeisk form av rasifiering. Här kombineras en uttalad distansering från ras, etnicitet, kultur och religion som kategoriseringsgrunder — arbetsgruppen avgränsar uttryckligen sin metod från dessa — med en explicit kategorisering av allt som “violate Europe’s implicit, but normative whiteness” (El-Tayeb, 2011, s. xxviii) — som i deras insisterande på kategorisering och genealogiska spårning av det som faller utanför den danska vitheten.

DST:s kategoriseringspraktiker verkar emellertid inte enbart genom en separering av individer med danskt ursprung och invandrare samt efterkommare. I ett notat från 2019 redogör DST för en inspektion av den så kallade landsgruppering som sedan 2002 utgör grunden för deras befolkningsstatistik, där världens länder uppdelas i “vestlige” och “ikke-vestlige” länder (Danmarks Statistik, 2019, s. 1). Grupperingen är “overordnet identisk” med den tidigare definitionen “mere og mindre udviklede lande” (Danmarks Statistik, 2019, s. 1), vars ursprung går tillbaka till en FN-definition från 1991 om “less developed countries”. Syftet med uppdelning är vidare att “vise de størst mulige forskelle mellem de to landegrupper” (Danmarks Statistik, 2019, s. 2); DST beskriver således själva att uppdelningen vilar på ett metodologiskt val att *konstruera* skillnad.

Denna sub-kategorisering som styr vilka invandrare och efterkommare som räknas som “ikke-vestlige” vilar därmed på en hierarkisk uppdelning från sent 1900-tal, omkodat av DST som en geografisk-kulturell fråga om “samhörighed” (2019, s. 8). Liksom den genealogiska premissen ovan introducerar denna landsgruppering ytterligare en dåtidsorienterad axel i kategoriseringen. Utöver att individens kategorisering bestäms av föräldrarnas ursprung, bestäms gruppens egen interna sortering av en kolonialiserande utvecklingslogik som DST formellt utfasat men i praktiken behållit (2019, s. 1). Att de Andra ska vara “ensartede” innebär därmed inte enbart att de definieras som homogena gentemot danskar, men att även deras inbördes sortering följer en redan etablerad hierarki. Men inte heller det är nog.

Børn af efterkommere

Enligt ursprungsdefinitionens egen logik klassificeras ett barn till en efterkommare med danskt medborgarskap som en person med danskt ursprung. Men år 2007 etablerar DST en ny, separat definition: *børn af efterkommere*. Denna kategori är, som arbetsgruppen själva noterar, “ikke en herkomstdefinition” utan “en afledt definition” som hämtats från de existerande grupperna personer med danskt ursprung och efterkommare. Det politiska intresset, skriver arbetsgruppen, var “særlig stor for de personer, som bliver kategoriseret som personer med dansk oprindelse jf. Danmarks Statistiks herkomstdefinition” (Arbejdsgruppen, 2020, s. 28).

Av de 26 504 individer som år 2019 klassificerades som *børn af efterkommere* var 23 472 enligt DST formellt personer med danskt ursprung. En övervägande majoritet av kategorin utgörs med andra ord av individer som DST:s egna kategoriseringssystem räknar som personer med danskt ursprung. Även när systemet formellt inkluderar de Andra i gemenskapen skapas således omedelbart ett nytt verktyg för att slita dem från den igen; en ny befolkningsgrupp produceras.

Arbetsgruppen motiverar avgränsningen med att gruppen “må forventes at have en række fællestræk med grupperne af indvandrere og efterkommere.” (Arbejdsgruppen, 2020, s. 28). Införandet av kategorin fungerar därmed som en vägran att acceptera det utfall som det egna systemet givit, i de fall där den genealogiska premisen i DST:s logik producerar ett danskt subjekt som apparaten inte är beredd att erkänna som sådant. Den genealogiska blicken sträcker sig därmed ännu längre bakåt — till mor- och farföräldrar — tills den producerar det subjekt som apparaten är beredd att acceptera.

Produktionen av kategorin *børn af efterkommere* korresponderar med det El-Tayeb (2011) beskriver som den europeiska konstruktionen av migranten som ärftlig kategori: en mekanism som “permanently defines ethnicized citizens as migrants” oberoende av individens medborgarskap, födelseland eller formell klassificering. Migranten — och hos El-Tayeb explicit, dennes efterkommande generationer — konstrueras inom denna logik som “always having just arrived” (2011, s. 4), där deras enda anspråk på temporalitet blickar mot dåtiden. Hos DST verkar denna mekanism i två led: först i ursprungsdefinitionens genealogiska logik, som beskrivits ovan, och därefter i denna kompletterande kategori vars explicita funktion är att urskilja just dem som det första ledet misslyckats med att exkludera.

Refusal to release

Denna del av analysen har undersökt en befolkningslogik- och apparat som i både sin konstruktion och sin administration vägrar släppa taget om dåtiden. Detta fastklamrande verkar även på infrastrukturell nivå. Grupperingen västliga/icke-västliga länder är inskriven i lagstiftning. DST beskriver själva grupperingen som “i meget høj grad **institutionaliseret**”² och konstaterar att den “hermed også antaget en **normativ** karakter” (Danmarks Statistik, 2019, s. 9). Men institutionaliseringen och den normativa karaktären blir i deras analys ett

² Min markering.

argument för att fortsätta använda den, inte för att granska den. Kategoriseringen har blivit infrastruktur; den reproduceras därmed inte för att den är analytiskt bäst utan för att den är institutionellt inbäddad i lagstiftning och administrativa system. Att ändra den, skriver DST, värderas inte som kommunikativt möjligt (Danmarks Statistik, 2019, s. 2–3).

Den koloniala och rasifierade dimensionen av dansk befolkningsförvaltning är varken ny eller abstrakt. Reproduktion har länge administrerats som rasifierad fråga som DST:s nutida apparat inskriver sig i. Danmarks rashygieniska steriliseringslagstiftning från 1929 var den första av sitt slag i Europa (Broberg & Roll-Hansen, 1996), och under 1960-talet satte den danska staten upp spiraler på över 4 000 grönländska kvinnor och flickor — många minderåriga och utan samtycke — för att begränsa Grönlands befolkningstillväxt (Krebs et al., u.å.). Få år därefter hade Grönländska födelsetal halverats.

Den administrativa vägran att släppa taget, som genom skapandet av kategorin *børn af efterkommere* eller DST:s fortsatta användning av deras västliga/icke-västliga landsgruppering, kan därmed förstås som en kontinuerlig, snarare än renodlat samtida, institutionell form av det Gilroy (2005) beskriver som postkolonial melankoli. En nationell oförmåga att sörja förlusten av en föreställd homogenitet, och som därför binder nationen och dess institutioner vid det förflutna och reproducerar det i nutidens institutionella praktiker. I dåtiden etableras därmed inte bara en genealogisk, könad, asymmetrisk och kolonial kategoriseringsapparat; dessa kategorier är i sig affektivt laddade redan innan de lämnar DST:s självutnämnt neutrala institution. I den framtid som följer spåras därför intensifieringen och politiseringen, snarare än tillblivelsen, av denna affektiva laddning.

7.2. Framtid — Förutsägelse

I olika artiklar från dagstidningarna Politiken och DR politiseras och artikuleras mellan 2024 och 2026 de strukturer som agerar i DST:s kategorisering. De ges liv och manifesteras i kroppar, kurvor och metaforer och görs till hot: en kris produceras.

Krisen deklarerar

I mars 2024 publicerar Politiken en prognos utförd av Rune Lindahl-Jacobsen, professor i epidemiologi och demografi vid Syddansk Universitet, som prognostiserar Danmarks

befolkning till år 2100; i juni 2025 publicerar samma tidning en uppdaterad prognos av samma forskare, denna gång förutspådd till år 2096. Den förstnämnda utgår från ett scenario där all invandring till Danmark upphör; den senare från att fertilitet och invandring fortsätter på nuvarande nivåer. Båda artiklar inleds med en uppmaning till läsaren att föreställa sig framtiden:

Forestil dig, at der bor halvt så mange i Danmark i år 2100 som i dag. Hvordan tror du, at vores land, vores arbejdsstyrke og samfundsindretning vil se ud? (Rasmussen, 2024).

Forestil dig dette: Om 71 år vil Danmarks befolkning nå et historisk punkt (Thiemann & Rasmussen, 2025a).

I båda fall instrueras läsaren explicit i att utföra en temporal tankelek — att leva sig in i en föreställd framtid som om den vore nutid. I dessa två inledningar ses det Ahmed (2014) beskriver som ångestens *not-yet-ness*. Hotet har ännu inte tagit form, men läsaren förflyttas till en föreställd framtid där det hotande redan upplevs som närvarande (Ahmed, 2014, s. 65). En cirkulerande affekt — en uppmaning till kollektiva känslor — artikuleras som utgångspunkt innan något konkret innehåll i själva artiklarna har beskrivits. Framtiden etableras som hot.

I den första artikeln från 2024, där framtidens Danmark är en plats utan invandring, följs den första uppmaningen av konkreta detaljer som fördjupar den affektiva inlevelsen:

Vil de mindre øer stadig være beboede? Vil hele landsbyer være jævnet med jorden? Vil der være skole- og institutionstilbud til alle, uanset om man bor i Lohals, Låsby eller Lejre? Vil ældre kunne forvente regelmæssig hjemmehjælp? (Rasmussen, 2024).

Om denna föreställda framtid kommenterar Lindahl-Jacobsen själv:

Vi står overfor forandringer, de færreste kan forstå. (Rasmussen, 2024).

I den senare artikeln från 2025 med titeln “Den store befolkningsforandring: I 2096 kan flertallet i Danmark være indvandrere eller efterkommere” presenteras vad som kan hända med befolkningssammansättningen i framtiden om “vi får børn som nu – og har samme invandring som nu” (Thiemann & Rasmussen, 2025a). I denna artikel framträder samma

affektiva produktion även meta-textuellt: om resultatet skriver författarna själva att “det kan umiddelbart lyde vildt, at Danmarks befolkning kan forandre sig så radikalt.” (Thiemann & Rasmussen, 2025a).

Underförstått i båda exempel är att prognosernas resultat i sig är alarmerande, och läsaren antas dela detta förgivettagande. Lindahl-Jacobsen kommenterar: “Jeg er ikke ude på at skræmme befolkningen (...)” — men att “åbne folks øjne for den fremtid, vi ser ind i.” (Thiemann & Rasmussen, 2025a). Ett dystopiskt klingande uttalande som kan förstås som bekräftande av vad det förnekar; forskaren måste klargöra att han inte vill skrämma folk med sin prognos, vilket förutsätter att innehållet i prognosen *i sig* är skrämmande. Det som framstår skrämmande utan att benämnas som sådan är den förväntade minskningen av den befolkningsgrupp som betecknas som etnisk dansk och den motsvarande ökningen av den befolkningsgrupp som betecknas som främmande. För givet tas att “etniska danskar” verkar som en raslig kategori i vilken en minskning är en förlust. Liksom i DST:s produktion av kategorierna fungerar diskursen här i en raslös europeisk kontext; rasifierande i en diskurs som ständigt förnekar rasifierande begrepp (El-Tayeb, 2011).

Tilltalet i sig — uppmaningen att föreställa sig — gör dessutom mer än att rikta läsarens uppmärksamhet mot framtiden. Det producerar samtidigt det ”vi” vars framtid framställs som hotad. När Politiken retoriskt frågar hur ”du” tror att ”vårt” land kommer se ut antas läsaren redan tillhöra det land som tilltalet förutsätter. Men det är just genom tilltalet som denna tillhörighet produceras, och i samma rörelse produceras den främling vars närvaro hotar ”vi”-ets framtid. Dessa slags passager kan läsas som interpellation (Ahmed, 2000) — ett tilltal som konstituerar *både* den som tilltalar och den som tilltalas i samma diskursiva gest. Den affektiva mobiliseringen sker här på två nivåer samtidigt: framtiden etableras som hot, och en läsargemenskap — ett nationellt kollektiv — framträder som det som ska försvaras.

På samma sätt som Lindahl-Jacobsen säger sig inte vilja skrämma befolkningen, är han heller inte invandrarfientlig. Det framkommer i en reviderad prognos, som Politiken publicerar några dagar efter den första från 2025: “Det siger professoren ikke, fordi han har noget imod indvandring” (Thiemann & Rasmussen, 2025b). Sådana avståndstaganden kan fungera *metonymiskt* — ett förnekande av ett samband kan binda ihop snarare än åtskilja de begrepp det söker att separera, eftersom förnekandet bara blir begripligt som ett svar på just den koppling det påstår sig avvisa (Ahmed, 2014, s. 76). När forskaren måste förneka ett

motstånd mot invandring i en analys om fallande fertilitet bekräftar förnekandet att fertilitet och invandring redan hör ihop som diskursivt sammanlänkade frågor.

Liksom DST:s kategorisering i föregående avsnitt har visats att vara producerande snarare än beskrivande föregår krisen här inte de texter eller uttalanden som deklarerar den; den skapas ur dem. I artiklarna ovan sammansvetsas kvinnors fertilitet med invandring i rörelse efter rörelse och framställs som två sammanhängande sidor av en och samma kris. Men om invandring och dess effekter på det danska samhället politiseras och ges affekt i ovanstående citat kvarstår diskursens andra hälft: fallande fertilitet. För det är inte, som det annars kan verka, på grund av stigande invandring som isolerat fenomen som krisen framställs. Prognosen kan enbart bli begriplig som en nationell kris när danska kvinnors reproduktion positioneras som nationens reproduktion.

Den könade variabeln

I 2096-prognosen är invandring och fertilitet fixerade vid nutida nivåer: fertiliteten antas ligga kvar på 1,5 barn per kvinna med danskt ursprung och 1,3 barn per invandrare och efterkommare, och invandringen förväntas fortsätta i nuvarande takt (Thiemann & Rasmussen, 2025a). Den demografiska mätningseenheten är i alla exempel kvinnokroppen: fertilitet artikuleras konsekvent “pr. kvinde” — variabeln är i sin grundstruktur könad. Inom denna struktur skiljs danska och invandrade kvinnors fertilitet dessutom åt som två separata siffror. Både diskursivt och matematiskt utesluts att invandrade eller efterkommande kvinnors reproduktion skulle kunna räknas som *dansk* reproduktion.

Kombinationen som hot

Sammanflätningen av fertilitet och invandring blir vidare analytiskt synlig i artikeln “Her er årsagerne til, at vi får få børn” (Thiemann & Rasmussen, 2025c), som publiceras fem dagar efter 2096-prognosen. Mitt i denna artikels analys om fertilitet introduceras en underrubrik: “Invandrere vil dominere³” (Thiemann & Rasmussen, 2025c), där invandring diskuteras som något som kompenserar för — men samtidigt problematiserar — de sjunkande danska födelsesiffrorna. Faktum är emellertid att befolkningen faktiskt inte krymper:

³ Svenska: “Invandrare kommer att dominera.”

I Danmark falder befolkningstallet ikke endnu – vi er nu oppe på 6 millioner borgere – men det skyldes ikke, at danskerne får mange børn, men at stigende levetid og indvandring har kompenseret for de færre børn. (Thiemann & Rasmussen, 2025c).

Invandrarens roll i nationen presenteras här som ett instrumentalt kompensationsverktyg — denne utför en demografisk funktion som den danska kvinnan har misslyckats med att utföra. Kompensationen är emellertid varken positiv eller neutral; den danska befolkningen riskerar att “domineras” av invandraren. Även artikeln om danska kvinnors fertilitet har således introducerat invandring inte som ett nytt ämne utan som oskiljaktigt från frågan om fertilitet.

Direkt efter denna beskrivning introduceras Lindahl-Jacobsens prognos även i denna artikel. Samma invandring som i nutid kompenserar för fallande danska födelsetal prognostiseras framåt och blir år 2096 grund för en majoritetsbefolkning av invandrare och efterkommare — här blir invandringen ett hot. Men det är inte *innehållet* i prognosen som förändras mellan dessa två framställningar utan *den temporala ram den läses inom*. Kompenserande invandring i nutid förvandlas plötsligt till ersättning av en etnisk befolkning i framtid. En affekt-temporal mekanism har applicerats på krisen och i framtiden har ångest hittat — *och därmed skapat* (Ahmed, 2014) — ett objekt att fastna på. Krisen produceras således i prognostiseringen snarare än upptäcks i den demografiska datan.

Den danska fertilitetens krisstatus och invandringens hotfullhet produceras således i samma diskursiva rörelser, sida om sida, och i samma artiklar. Inte som två separata processer, utan som varandras förutsättningar (Haritaworn, 2015). Med en förståelse av danska kvinnor som nationens reproducenter (Yuval-Davis, 1996) blir invandring i sin tur begripligt som demografiskt hot: det är kvinnors ansvar för nationens fortlevnad som gör att någon annans reproduktion kan registreras som hot mot den. Härefter behandlas dessa två sidor därför som en enda reproduktionsdiskurs.

Motdiskursens gränser

I föregående exempel har en enda enhetlig diskurs om danska kvinnors reproduktion och invandringens hot mot befolkningen tagit konkret form. Hos både Politiken och i andra medier figurerar emellertid även texter som söker att utmana och motsätta sig denna logik

och retorik. I en ledare i Politiken förkastas idén om en ersättning av befolkningen exempelvis som “demagogisk vrøvl⁴”, och kritik riktas både mot prognosens politisering, dess begreppsanvändning och dess tidsram; “70 år er ufattelig lang tid” (Rubin, 2025). I en artikel från Jensen et al. (2026) i Danmarks Radio faktakollas samma prognos och dess politiska användning.

Båda dessa texter presenterar sig själva som motdiskursiva korrigeringar. Men kritiken verkar genomgående på en nivå som berör debattens sanningshalt och retoriska eller populistiska användning, inte dess egentliga logik. Tvärtom: i DR används DST:s kategoriseringssystem som neutral och saklig grund att testa andra utsagor mot; ledaren påpekar att “den alt for lave danske fertilitet og indvandringens omfang” (Rubin, 2025) fortfarande bör behandlas som legitimt sammanvävt objekt för debatt.

När Lindahl-Jacobsen ombeds korrigera sin prognos och gör en ny där invandrare och efterkommare förväntas få barn tillsammans med personer med danskt ursprung — något han inte räknat med i första versionen och som därför blivit föremål för kritik — är resultatet i stort sett detsamma:

Gruppen med dansk oprindelse skrumper stadig, bare ikke lige så hurtigt som i første fremskrivning. Og antallet af indvandrere og efterkommere stiger fortsat, bare ikke lige så hurtigt. (Thiemann & Rasmussen, 2025b).

Varken kategoriseringslogiken bakom uträkningen — vem räknas som dansk, invandrare eller efterkommare och varför — eller dess grundläggande forskningsfråga — när etniska danskar kommer i minoritet — ifrågasätts.

Samma rörelse framträder i den kritik som Peter Fallesen, forskare vid Rockwoolfonden, riktar mot Lindahl-Jacobsens prognos (citerad i Jensen et al., 2026). Fallesens kritik är metodologisk: den definition av “danskt ursprung” som Lindahl-Jacobsen (men även DST) använder sig av räknar en person som icke-dansk så snart som “én forælder eller bedsteforælder kommer fra et andet land, uanset om det i øvrigt er Sverige eller Sudan”

⁴ Svenska: Strunt, trams.

(Jensen et al., 2026). Men även här fungerar den retoriska slutklämmen som sitt eget motargument. I jämförandet mellan Sverige och Sudan sida om sida impliceras att skillnaden mellan dessa bör vara självklar. Vithet introduceras således som outtalat kriterium för danskhet, och återkopplas direkt till DST:s egna strukturering av befolkningskategorier.

I dessa motdiskursiva rörelser ses därmed en debatt som egentligen inte debatterar något. Genomgående ses även den europeiska raslösheten (El-Tayeb, 2011), där det genealogiska kategorisystem som förser debatten med kategorier att diskutera verkar i tystnad, utan att kunna betecknas som rasifierat: det naturaliseras. En liknande osynliggörande operation kan ses vad gäller debattens könade premisser: i de motdiskursiva texterna faller konstruktionen av den danska kvinnan fullständigt bort. I fokus står siffror, metodik, ekonomi och uträkningar, men här kommer inte längre det könade *ansvaret* för krisen på tal. Att den könade premissen och det reproduktiva subjektet försvinner ur motdiskursen är ingen tillfällighet: när motdiskursen försöker att kringgå den rasifierade logiken genom att fokusera på siffror och metodik faller den könade premissen ur sikte i samma rörelse, vilket i sig synliggör att de två verkar som en enda logik.

Den homogena dåtiden

Vad som däremot kan ses i materialet, som först och främst diskuterar ett potentiellt *framtida* scenario, är dåtid. Mer specifikt ett i efterhand konstruerat, homogent danskt förflutet, vilket alla andra uttalanden om framtiden vilar på.

I artikeln med den korrigerade prognosen om Danmarks framtid uppstår efemärt en antydning till ifrågasättande av logiken i sig. Vissa röster i debatten har påpekat att:

Danmark altid har haft indvandring, og hvis man havde lavet fremskrivningen for 100 år siden, ville man sikkert også nå frem til, at en stor andel af befolkningen i dag er indvandrere eller efterkommere. (Thiemann & Rasmussen, 2025b).

Åt detta svarar Lindahl-Jacobsen med ett anrop till det förflutna, förlorade, homogena Danmark: det är inte sant, för år 1921 var 97% av befolkningen av danskt ursprung, och utöver adeln och kungahuset var befolkningen, säger han, "ekstremt homogen" (Thiemann &

Rasmussen, 2025b). I Politikens ledare, även den av motdiskursiv klang, beskrivs Danmark för 70 år sedan som så “ensartet” att en känd historiker i en av sina böcker beskrivit hur man “sendte en sort mand rundt i landets skoler, så eleverne kunne se ham.” (Rubin, 2025).

Anekdoten som delas ovan är inte bara tydligt avvisande av en djupt kolonial, brutal och rasistisk dansk historia — en historia som beskrivs som så långt borta att den nu kan hänvisas till i närmast komiskt syfte. Den är tillsammans med Lindahl-Jacobsens Danmark anno 1921 — bara fyra år efter att Danmark sålde sin sista västindiska koloni (Broberg & Roll-Hansen, 1996) — en efterhandskonstruktion av ett förflutet i synnerhet präglad av homogenitet och samhörighet, som positioneras som en axiomatisk grund mot vilken framtida prognostisering mäts.

I Gilroys (2005) postkoloniala melankoli finns ett förflutet som nationen inte kan sörja, vilket skapar den kollektiva homogenitetslängtan, invandringskritiska nostalgin för det som upplevs som förlorat. I det dåtida Danmark som konstrueras ovan existerar inte dess västindiska kolonier, dess historiska och nutida koloniala förhållande till Grönland, dess eugenistiska institutioner och praktiker, dess marginaliserade och migrerande grupper. Det är den föreställda homogeniteten som är (förlorad) nollpunkt i denna konstruktion.

Den framtid som föreställs i detta avsnitts mediamaterial är obegripligt utan detta specifika förflutna, som utgör en kollektiv förståelseram för Danmark igår, idag och imorgon. Den affekt-temporal mekanism som framtiden utgör i diskursen är därmed inte framtidsorienterad i någon renodlad mening. Den är beroende av ett konstruerat förflutet för att överhuvudtaget bli begriplig som kris, och av en nutida kropp för att bli handlingsbar. När dåtid och framtid möts i nutid ses den rasifierade och könade reproduktionslogik som denna uppsats undersöker därmed förkroppsligad och kristalliserad.

7.3. Nutid — Förkroppsligande

I nutid möts föregående avsnitts dåtida kategorier och framtida prognoser och blir förkroppsligade och därmed handlingsbara. Nutid förstås här inte som en summa av de två föregående avsnitten utan som den plats där dåtidens kategorier möter de kroppar de förutsätter, och där framtidens prognoser möter de subjekt vars liv de föregriper. Avsnittet rör

sig genom tre analytiska steg: först hur diskursens biopolitiska och anatomopolitiska dimensioner möts i den reproduktiva kroppen, därefter igenom de subjektspositioner som blir synliga först här, och slutligen framhävs de diskursiva ögonblick där gränsen för det nationella “vi”-et dras i realtid.

Biomaktens två pelare i en kropp

Den befolkningsdiskurs som hittills analyserats genom DST:s kategorisering och Politikens prognostisering utgörs båda två av institutionella praktiker som producerar ett befolkningsobjekt. I Foucaults (1978) teori om biomakt utgör befolkningsregleringen emellertid endast en av två pelare, där den andra utgörs av disciplineringen av den individuella kroppen. Men för att den individuella kroppen ska kunna disciplineras krävs just det — en kropp.

I artikeln “Her er årsagerne til, at vi får få børn” (Thiemann & Rasmussen, 2025c) framträder inte bara en sammanflätning av fertilitet och invandring, utan även en subjektspostion: den enskilda kvinnan som tilltalat reproduktivt subjekt. Av de anledningar till danska kvinnors sjunkande fertilitet som nämns här löper alla genom kvinnors individuella kroppar och val: ålder (“alderen for førstegangsfødende er steget med syv år”), utbildning (lågutbildade kvinnor som väljer bort barn av ekonomiska skäl), partnerval (kvinnor med högre lön hittar inte partner), biologi (kvinnor har svårare att bli gravida med åldern) (Thiemann & Rasmussen, 2025c).

Genom denna tydligt könade kausalitetskedja artikuleras vidare *kvinnors frigörelse* — utbildning, lönearbete, autonomi — som en källa till nationens demografiska problem. Fri abort placeras av Politiken som tidsmarkör för fertilitetsfallets början: att danska kvinnor i genomsnitt föder 2,1 barn har “ikke sket siden midt i 1960’erne i Danmark, før aborten blev fri” (Thiemann & Rasmussen, 2025c). Här nämns ingen explicit kausalitet men de två utsagorna sida om sida gör, liksom i fallet med Lindahl-Jacobsen, metonymiskt arbete. Att kvinnor utbildar sig längre och tjänar mer innebär färre passande partners och därmed färre barn:

Det ser altså ud til, at kvinder fravælger mænd med lavere lønninger – eller at mænd fravælger kvinder med højere lønninger – eller begge dele. Og uanset om dette sker bevidst eller ubevidst, betyder det, at flere får sværere ved at finde en

partner, **i takt med at flere kvinder får højere løn**⁵, fordi der så simpelthen vil være færre mænd, som tjener mere end kvinder (Thiemann & Rasmussen, 2025c).

Sättet som danska kvinnors val och kroppar analyseras som centrala i artikeln kan med Yuval-Davis (1996) begreppsapparat förstås som ett positionerande av danska kvinnor som biologiska reproducenter av nationen. Med denna premis blir deras individuella reproduktiva val begripliga inte enbart som individuella men som nationella handlingar. Den danska kvinnan vars ålder vid hennes första födsel granskas i denna artikel är samma kvinna som utgör det “vi” vars reproduktion prognostiseras till år 2096 i de artiklar som analyserades i föregående avsnitt. Samma kropp, olika skalor, olika temporalitet.

Foucaults (1978, s. 145–146) beskrivning av sex och reproduktion som skärningspunkten för biomaktens två pelare framträder här konkret: den enskilda kvinnokroppen och den nationella befolkningen tilltalas som ett och samma objekt för biopolitisk hantering. Denna korsning kan vidare endast bli synlig i nutid, eftersom det endast är en nutida, levande kropp — inte kategorier, inte prognoser — som kan disciplineras genom biomaktens två pelare samtidigt: en kropp som är individuell och nationell på samma gång.

Subjekspositioner

I 2024-artikeln om Danmarks framtida befolkning där framtida invandring räknats bort beskriver Politiken scenariot med denna utsaga:

Det barn, der fødes i dag, kan – når hun bliver rigtig gammel – altså forvente at leve i en nation med under 2 millioner indbyggere. (Rasmussen, 2024).

Barnet könas, utan motivering, som kvinna. Hon — kvinnan — representerar både reproducenten av nationen och arvingen som ska ärva den nation hon reproducerar. Premissen för scenariot är samtidigt att Danmark “lukker grænserne for indvandring i al fremtid” (Rasmussen, 2024). Ett Danmark som tryggt vilar i den homogenitet som konstrueras och längtas efter i debatten som diskuterats ovan, och ett Danmark där invandraren har avlägsnats från framtiden där “hun” — det nationella subjektet — existerar. Faderfiguren saknas helt; barnet föds, åldras och ärver utan att en manlig reproduktiv aktör nämns. Och invandrarkvinnan, vars fertilitet är inräknad i andra prognosers matematik, kan

⁵ Min markering.

aldrig vara denna “hun”, eftersom “hun” ärver en nation definierad av invandrarens frånvaro. Den framtida invånaren i Danmark kan därmed endast benämnas som dottern till en dansk kvinna: den framtid hon ska leva i beror på att hon själv reproducerar den.

Den danska kvinnan som diskursens reproduktiva subjekt framträder även i artikeln om orsaker till den låga fertiliteten (Thiemann & Rasmussen, 2025c), men där tillsammans med en parallell tystnad. Danska kvinnors fertilitetsnivå på 1,5 barn per kvinna genererar i artikeln en utförlig och mångdimensionell kausal förklaring som rör sig genom utbildning, ekonomi, ålder, partnerval och biologi (Thiemann & Rasmussen, 2025c). De om- och tilltalas som subjekt vars val, om än problematiska, kan undersökas och förklaras. Invandrar- och efterkommarkvinnans fertilitetsnivå på 1,3 barn per kvinna nämns däremot utan vidare förklaring eller undersökning. Ingen kausal kedja, ingen diskussion om utbildning, ekonomi, biologi eller ålder. De har i diskursen inga val och inga skäl som förklarar antalet barn de föder. Danska kvinnor är den omarkerade normen; invandrarkvinnor konstrueras inte som reproduktiva subjekt alls.

Även den danska mannen förekommer i diskursen, men framträder konsekvent enbart för att fråntas reproduktivt ansvar. En kort diskussion om sädkvalitet och testikelcancer förs in i texten endast för att direkt avfärdas som förklaring, och i citatet “mænd med korte uddannelser⁶ altid har fået færrest børn” (Thiemann & Rasmussen, 2025c) figurerar de som historisk mätpunkt snarare än som tilltalat reproduktivt subjekt. Där den danska kvinnan framstår som subjekt med val är den danska mannen en representation av biologi att testa och avskriva — fördelningen av det reproduktiva ansvaret framstår därmed både könad och rasifierad.

Back to the future

Men hur övervakar man kroppar som ännu inte finns? Det är just den fråga DST besvarar utan att ställa den. I avsnitt 7.1 analyserades kategorin *børn af efterkommere* som ett uttryck för administrativ vägran att släppa taget om det förflutna (Gilroy, 2005). Sedd från nutid framträder emellertid kategorin som mer komplex än så. Den framstår som ett försök att bemöta ett hot som ännu inte finns eller ännu inte tagit form. Ahmed (2014) skriver:

⁶ Svenska: utbildningar.

The present hence becomes preserved by defending the community against the imagined others, who may take form in ways that cannot be anticipated, a ‘not-yet-ness’ which means the work of defence is never over. (Ahmed, 2014, s. 79).

Børn af efterkommere är en kategori byggd från dåtidens genealogiska logik, legitimerad av framtidens osäkerhet, och administrerad i nutidens statistiska praktik. I DST:s arbetsgrupp motiveras kategorin med att individer i denna grupp “må forventes at have en række fællestræk med grupperne af indvandrere og efterkommere.” (Arbejdsgruppen, 2020, s. 28) och att de därför antas ha sämre förutsättningar att integreras än motsvarande barn utan en förälder som är efterkommare. Kategorins individer låses dessutom fast i 2096-prognosen: “Børn af indvandrere og efterkommere forbliver i den kategori” (Thiemann & Rasmussen, 2025a). Kategorin produceras inte för att registrera en *nuvarande* skillnad utan för att bemöta en *förväntad* sådan. Motiveringen är med andra ord inte enbart en fastlåsning i dåtid, utan en framtidsprognostisering. Det är därmed, utöver den melankoliska administrativa vägran att släppa taget om dåtiden, även en apparat för att hantera en framtid vars form ännu inte tagit gestalt. Det är i denna *ständiga* framtid som det subjekt som El-Tayeb (2011) beskriver som “always having just arrived” (s. 4) placeras.

Men varken kategorier eller prognoser kan självständigt göra biopolitiskt arbete. För det krävs en kropp som bär dem — en plats där dåtidens ärftliga klassificeringar och framtidens prognostiserade hot kan mötas och bli handlingsbara. I den nutida diskursen ses genomgående de interagerande subjektspositioner som får till uppgift att bära kategoriernas och prognosernas affektiva laddning. Den vita danska kvinnan som misslyckad aktör i fertilitetskrisen, vars val och handlingar blir till nationens val och handlingar. Den danska mannen som icke-aktör, som inkluderas endast för att avskrivas. Invandraren och efterkommaren som könslös och instrumentell — som åberopas som kompensation i nutid men konstrueras som hot i framtid. Invandrarkvinnan som diskursivt frånvarande i reproduktionen av nationen.

Dessa positioner är inte separata produktioner utan ömsesidigt konstituerade (Haritaworn, 2015) sådana. Den danska kvinnans värde och invandrarens hotfullhet produceras i samma diskursiva rörelser. Subjektspositionerna är heller inte enbart av diskursiv karaktär — de är i

både DST:s statistikapparat och medias debatter föremål för konkret biopolitisk övervakning, förvaltning och kontroll.

Freudianska felsägningar

Naturaliseringen av dessa subjektspositioner är emellertid inte fullständig. Genomgående i diskursen framträder ögonblick av *Freudianska felsägningar* där diskursens egen gränsdragning efemärt blir synlig som just gränsdragning. Det “hun” som analyserats tidigare är en sådan felsägning: barnet som föds könas som kvinna och avslöjar därmed diskursens implicita reproduktiva subjekt. Liknande felsägningar kan upptäckas när diskursen hanterar nationen och det danska “vi”-et.

I DR:s faktakoll från 2026 beskriver Lindahl-Jacobsen att syftet med hans prognos har varit att “undersøge invandringen, og hvad der sker med vores befolkning, hvis vi fortsat får meget få børn” (Jensen et al., 2026). I samma mening positioneras invandring och “vores befolkning” som två åtskilda objekt — implicit insinuerat att invandrare inte är en del av det “vi” vars befolkningsmängd ska bevaras. Senare i samma artikel upprepas felsägningen: “Jeg vil ikke sidde her og sige, at vi bliver et mindretal om 100 år” (Jensen et al., 2026), där “vi” denna gång uttryckligen markerar etniska danskar i en text vars uttalade syfte är att granska politisk användning av just denna kategori.

En liknande gränsdragning sker i artikeln “Her er årsagerne, til at vi får få børn” (Thiemann & Rasmussen, 2025c). Den inleds: “Ekspertter i reproduktion på Rigshospitalet er ikke i tvivl. Den menneskelige reproduktion er i krise”. (Thiemann & Rasmussen, 2025c). Snabbt och subtilt rättas dock detta sensationella påstående: det är i *industrialiserade länder* som barnafödandet faller. Artikeln öppnar med att deklarerar en kris på nivå för hela mänskligheten för att direkt därefter lokalisera den i industrialiserade länder, och insinuerar därmed en koppling mellan industrialiserade länder och en mänsklighet som bör bevaras. Men det är emellertid än mer lokalt, i den danska kvinnans reproduktion, som krisen därefter konkret förankras. Påståendet om fertilitetssituationen i industrialiserade länder verkar, liksom DST:s västliga/icke-västliga uppdelning, i tystnad: det “vi” som krisen rör är rasifierat redan innan någon explicit kategori presenteras.

Dessa felsägningar utgör ögonblick där den gränsdragning som annars verkar i tystnad i diskursen kort blir synlig — där det omarkerade “vi”-et tillfälligt markerar sig självt innan det glider tillbaka in i bakgrunden igen. Att dessa utsagor förekommer omarkerade och obestridda i materialets olika texter visar på just de naturaliserade gemensamma premisser som hela debatten — från kritisk till alarmistisk — vilar på.

Men som analysen genomgående argumenterat för verkar dessa premisser inte i ett diskursivt vakuum. Den reproduktiva kroppen blir inte bara *diskursivt* nödvändig utan även *institutionellt* oundgänglig — det är den plats där både dåtidsbevarande och framtidsförsvarende kan krävas samtidigt. Diskursens affekt-temporala skärningspunkt landar inte bara av en slump i den reproduktiva kroppen: den är dess kött och blod.

8. Slutsatser

Tvärs över de tre frågeställningarna som väglett denna analys framträder ett övergripande analytiskt fynd: den danska rasifierade och könade reproduktionslogiken verkar *genom temporalitet*. Logiken besitter inte enbart en temporal dimension; dess själva struktur är temporal. Produktionen av kategorier kräver en gemensam dåtid för att legitimeras i nutid; de två ångestdiskurserna binds samman genom att dåtidsorienterad melankoli och framtidsorienterad ångest möts i den reproduktiva kroppen; och subjektspositionerna blir begripliga som konkreta könade och rasifierade figurer först i nutid, där dåtidens kategorier och framtidens prognoser korsar varandra. Att hålla isär melankolins dåtidsorientering och ångestens framtidsorientering — snarare än att läsa dem som ett enda nutida affektivt tillstånd — är det grepp som gör det möjligt att synliggöra hur de två ångestdiskurserna hänger samman som en enda logik. Det är därmed genom att skilja dem åt och dekonstruera dem temporalt som deras sammanflätning i den reproduktiva kroppen blir läsbar.

Denna reproduktiva kropp måste vidare, för att vara dansk, vara både vit och kvinnlig — inte som två separata egenskaper utan som en enhetlig funktion — eftersom moderns kropp är det enda som kan vidareföra vitheten. Danskhet konstrueras därmed som endast ärftligt från det förflutna och endast hotat genom åberopandet av framtiden: dåtidsorienterad melankoli och framtidsorienterad ångest möts och fäster sig vid den reproduktiva kroppen och konstruerar den därigenom. Dansk nationell reproduktion kan därför enbart föreställas som vit

reproduktion. Hur diskurserna samverkar är därmed inte en fråga om parallella spår utan om en gemensam logik som verkar temporalt och förkroppsligas könat och rasligt.

Inom denna logik framträder fyra ömsesidigt konstituerande subjekspositioner: den vita danska kvinnan som misslyckad reproducent; den danska mannen som reproduktiv icke-aktör; invandraren/efterkommaren som könslös och instrumentell — som operationaliseras som kompensation i nutid men förskjuts till hot i framtid, och invandrar/efterkommar-kvinnan som diskursivt frånvarande trots sin centrala roll i den demografi som diskuteras. Var och en av dessa positioner produceras och stabiliseras genom de andra; den enas värde eller roll konstrueras i relation till den andras hotfullhet eller icke-roll. Den danska kvinnans värde uppstår i samma rörelse som invandrarens hotfullhet, och invandrarens hotfullhet blir enbart begriplig genom den danska kvinnans reproduktiva ansvar att bära nationen framåt.

Ur detta framträder även insikten att invandrar/efterkommar-kvinnans reproduktion inte artikuleras som nationell reproduktion utan enbart, när den räknas in i kategorin invandrare/efterkommare, som demografiskt hot. Positionens frånvaro som sådan är därmed inte en spricka i diskursen utan nödvändig för produktionen av dess dikotoma motpol: den danska kvinnan.

De gemensamma premisser som identifierats i analysen är (a) danskhet som en raslig och genealogiskt ärftlig kategori, (b) kvinnors kroppar som mekanism för nationell reproduktion, (c) ett homogent förflutet värt att sörjas, och (d) den *danska* nationella framtiden som något som hotas och därmed måste försvaras. Dessa premisser verkar inte enbart i de texter som explicit reproducerar logiken — de orienterar även de röster som söker att utmana den.

I frågan om motdiskurser har analysen synliggjort att de motdiskursiva texter som ingår i materialet i grund och botten verkar inom samma premisser som de söker att kritisera. Även av texternas mest kritiska röster behandlas DST och deras kategoriseringsmekanism, som i avsnitt 7.1 synliggjorts som vilande på rasifierande och kolonialiserande strukturer, som neutral grund och objektiva fakta. Fallesens (citerad i Jensen et al., 2026) jämförelse mellan Sverige och Sudan är det mest slående exemplet — vithet introduceras som uttalat kriterium för danskhet även i en text som framstår som kritisk mot diskursen. Det verkar därmed inte

möjligt att ställa sig utanför den dominerande reproduktionslogiken inom denna debatt, eftersom dess kategoriska infrastruktur naturaliserats som neutral även av dess kritiker.

En metodologisk konsekvens av dessa övergripande fynd är att analysen i sig inte strikt kan artikuleras inom den temporala uppdelning som strukturerar den. Dåtid, framtid och nutid återkommer i varandras avsnitt eftersom kategorier, prognoser och kroppar tilltalas omväxlande i olika temporala riktningar. Att läsa diskursen genom temporala sektioner är vad som möjliggör fyndet om dess sammanflätade logik, men eftersom logiken verkar just genom att *binda samman* dåtid, framtid och nutid kan analysen inte konsekvent stanna i en av dem utan att förlora sitt analytiska sikte. Att texten rör sig växlande mellan temporala lägen är därmed inte ett brott mot dess analytiska struktur utan en konsekvens — och ett uttryck — för dess centrala temporala argument.

Att namnge denna mekanism är heller inte enbart ett analytiskt bidrag utan en förutsättning för kritik. Så länge logikens temporala och affektiva produktion förblir osynlig kan dess kategorier framstå som beskrivningar av verkligheten snarare än som diskursiva konstruktioner — och dess motdiskurser, som analysen visat, förblir bundna till dess egna premisser. En logik som inte kan ses kan heller inte utmanas. Att synliggöra mekanismen genom vilken danska kvinnors fertilitet och invandringens demografiska närvaro produceras som varandras förutsättningar är därmed att synliggöra att den varken är naturlig eller oföränderlig.

9. Diskussion

Den diskursiva logik som uppsatsen identifierat verkar inte enbart i texten utan har konkret politisk verkan. Lindahl-Jacobsens prognos, som bär den affekt-temporala kris denna uppsats analyserat, citerades våren 2026 av det högernationalistiska riksdagspartiet Dansk Folkeparti som bevis på att etniska danskar är på väg att bli en minoritet i sitt eget land — en politisering som i sin tur föranledde Danmarks Radios faktakoll. Den akademiska prognosen blev till politiskt verktyg. Detta är inte en slumpmässig konsekvens av diskursen utan en av dess centrala effekter: att producera en framtid vars hotfullhet känns akut och vars motåtgärder framstår som självklara, även när dess upphovsmän uttryckligen frånsäger sig politiskt syfte. Att synliggöra hur denna mekanism verkar — temporalt, affektivt, genom den

reproduktiva kroppen — är därmed en förutsättning för att kunna utmana den politiska verkan diskursen har.

Uppsatsen har vidare analyserat hur rasifierade subjekt framstår i diskursen som objekt, men dess huvudsakliga analytiska objekt — diskursen i sig — innebär att den inte kan söka att förstå hur de positioner som konstrueras i diskursen upplevs. Analysen kan därmed inte göra anspråk på kunskap om hur den affekt som undersöks påverkar de människor vars positioner står i skottlinjen för den. Detta är emellertid inte enbart en begränsning utan en metodologisk konsekvens av studiens utgångspunkt: affekt förstås, i Ahmeds (2014) ramverk, inte som något som ryms inuti kroppar utan som något som cirkulerar mellan tecken och objekt och därigenom producerar de kroppar och gränser som studien undersökt. Att studera hur affekt upplevs av specifika subjekt skulle därför förutsätta ett annat material och ett annat analytiskt objekt än det denna uppsats arbetar med.

Vad denna begränsning däremot synliggör är ett analytiskt utrymme som ligger bortom det diskursanalytiska perspektivets räckvidd: hur den affekt-temporal logik uppsatsen identifierat upplevs, motarbetas och omförhandlas av de subjekt som diskursen själv reducerar till objekt. Frågan om hur denna logik kan motarbetas och omformuleras leder vidare till en mer grundläggande fråga om *vems* och *vilken* framtid som konstrueras och premieras, och vad som görs möjligt kontra otänkbart i diskursen. Uppsatsen har pekat på hur även motdiskursiva texter misslyckas med att ställa sig utanför den dominerande logiken. Att tänka bortom denna logik kräver därmed inte enbart andra svar utan en omformulering av de premisser inom vilka frågor om tillhörighet, framtid och nation överhuvudtaget kan ställas. Så hur kan alternativa framtider artikuleras? Hur skulle en motdiskurs kunna se ut?

En omformulering av dessa premisser skulle innebära en danskhet vars kontinuitet inte säkras genom kvinnors reproduktiva kroppar, en nationell tillhörighet som inte kräver genealogisk verifiering, och en framtid som inte definieras av sitt behov av försvar mot en hotande Andre. Att teoretisera en sådan motdiskurs kräver även en metodologisk fråga som speglar tillbaka den fråga uppsatsen ställt till sitt material: hur föreställer man sig kroppar, tillhörigheter och framtider som ännu inte finns, utan att reproducera den affektiva not-yet-ness som präglar den diskurs man söker att tänka bortom? Att studera det som ännu inte tagit form riskerar att inta samma framtidsspårande — och dåtidåberopande — blick som denna uppsats kritiserat.

El-Tayeb (2011) omformulering av begreppet *diaspora* kan läsas som ett svar på just denna metodologiska utmaning och den temporala logik som denna uppsats identifierat. Diaspora som begrepp har traditionellt organiserats kring ett förlorat eller föreställt ursprungsland och därmed varit bakåtblickande i sin grundstruktur. El-Tayeb förflyttar begreppet:

From a term of temporal and spatial displacement focused on the past **toward one of permanent productive dislocation directed at the future**⁷ (2011, s. xxxv).

Hon vänder därmed den temporala grunden för tillhörighet från nostalgisk tillbakablick till framåtriktad och processbetingad tillblivelse. Via Gayatri Gopinath (2006) lyfter hon därtill fram diasporans “impure, inauthentic, nonreproductive potential” (Gopinath citerad i El-Tayeb, 2011, s. xxxv) som motstånd mot just de nationalistiska föreställningar som denna uppsats undersökt. En sådan omformulering förflyttar tillhörighet — i vilken form denna antar — till något att *röra sig mot*, något som kontinuerligt *blir till* genom tid, snarare än något som ärvs, markerar och stabiliserar. Om det förflutna inte längre utgör grunden för tillhörighet skulle den reproduktiva kroppen förskjutas från sin position som den plats där rasifierad nationell kontinuitet säkras, och en samhörighet frigjord från hennes kropp skulle kunna föreställas. Den metodologiska utmaningen för en framtida motdiskursiv forskning blir därmed att hitta sätt att engagera sig med framtiden utan att förvandla den till objekt för bevakning — en framtid som ständigt blir till i stället för en framtid som ännu inte är.

⁷ Min markering.

10. Källförteckning

Ahmed, Sara. (2000). *Strange Encounters: Embodied Others in Post-Coloniality*. Routledge.

Ahmed, Sara. (2012). *On Being Included: Racism and Diversity in Institutional Life*. Duke University Press. <https://doi.org/10.1215/9780822395324>

Ahmed, Sara. (2014 [2004]). *The Cultural Politics of Emotion* (2. uppl.). Edinburgh University Press.

Anthias, Floya (red.), & Yuval-Davis, Nira. (red.) (1989). *Woman–nation–state*. Macmillan.

Arbejdsgruppen om opgørelser af personer med indvandrerbaggrund. (2020). *Af rapportering fra arbejdsgruppe om opgørelser af personer med indvandrerbaggrund*. Social- og Indenrigsministeriet.

<https://www.dst.dk/Site/Dst/SingleFiles/GetArchiveFile.aspx?fi=3256785584&fo=0&ext=befolkning>

Bertossi, Christophe, Duyvendak, Jan Willem, & Foner, Nancy. (2022). Introduction: Nativism and nostalgia. Temporalities in the politics of race and ethnicity in Europe and the US. *Appartenances & Altérités*, 2. <https://doi.org/10.4000/alterites.282>

Broberg, Gunnar, & Roll-Hansen, Nils. (1996). *Eugenics and the welfare state: Sterilization policy in Denmark, Sweden, Norway, and Finland*. Michigan State University Press.

Burnett, Scott. (2024). Kritisk diskursanalys som feministisk metod. I Kolankiewicz, Marta, Liinason, Mia & Sager, Maja (red.), *Genusvetenskapliga forskningsmetoder* (s. 359–377). Nordic Academic Press.

Crvenkovska Risteska, Ines. (2017). It's time for a baby! Motherhood and Nationalism according to examples from the Republic of Macedonia. *EtnoAntropoZum*, 16, 149–185.

Danmarks Statistik. (2024). *Definition af herkomstbegreberne indvandrere, efterkommere og personer med dansk oprindelse*. Befolkning og Uddannelse.

<https://www.dst.dk/Site/Dst/SingleFiles/GetArchiveFile.aspx?fi=348284491421&fo=0&ext=befolkning>

Danmarks Statistik. (2019). *Notat om indstilling vedrørende anvendelse af landegruppering i DSTs befolkningsstatistikker.*

<https://www.dst.dk/Site/Dst/SingleFiles/GetArchiveFile.aspx?fi=2297768243&fo=0&ext=befolkning>

de los Reyes, Paulina. (2022). Migrant mothers: work, nation and racialisation in Swedish official discourses 1970–2000. *Scandinavian Economic History Review*, 70(2), 1–19.

De Zordo, Silvia, Marre, Diana, & Smietana, Marcin. (2022). Demographic anxieties in the age of ‘fertility decline.’ *Medical Anthropology*, 41(6–7), 591–599.

<https://doi.org/10.1080/01459740.2022.2099851>

Eldén, Sara. (2020). *Forskningsetik: Vägval i samhällsvetenskapliga studier.* Studentlitteratur.

El-Tayeb, Fatima. (2011). *European Others: Queering Ethnicity in Postnational Europe.* University of Minnesota Press.

Foucault, Michel. (1978). *The History of Sexuality Volume I: An Introduction.* Pantheon Books.

Gilroy, Paul. (2005). *Postcolonial Melancholia.* Columbia University Press.

Gunaratnam, Yasmin. (2024). Efter reflexivitet. I Kolankiewicz, Marta, Liinason, Mia & Sager, Maja (red.), *Genusvetenskapliga forskningsmetoder* (s. 129–144). Nordic Academic Press.

Haritaworn, Jin. (2015). *Queer Lovers and Hateful Others: Regenerating Violent Times and Places.* Pluto Press.

Jaggar, Alison M. (2014). Postmodern feminist theory. I Jaggar, Alison M. (red.), *Just Methods: An Interdisciplinary Feminist Reader* (s. 340–348). Paradigm Publishers.

Jensen, Klaus Buster, Sung, Lisbeth, & Stage, Camilla. (2026, 20 mars). *Vi efterprøver 3 påstande om udlændinge: Kommer etniske danskere i mindretal om 70 år?* Danmarks Radio.
<https://www.dr.dk/nyheder/politik/folketingsvalg/vi-efterproever-3-paastande-om-udlaendinge-kommer-etniske-danskere-i-mindretal-om-70-aar>

Kaldager Hart, Rannveig & Holst, Cathrine. (2024). What about fertility? The unintentional pro-natalism of a Nordic country. *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society*, 31(3), 429–454. <https://doi.org/10.1093/sp/jxad033>

Kolankiewicz, Marta. (2024). Dokumentanalys i feministiska studier. I Kolankiewicz, Marta, Liinason, Mia & Sager, Maja (red.), *Genusvetenskapliga forskningsmetoder* (s. 341–357). Nordic Academic Press.

Kolankiewicz, Marta, Liinason, Mia & Sager, Maja. (2024). Inledning. I *Genusvetenskapliga forskningsmetoder* (s. 11–27). Nordic Academic Press.

Krause, Elizabeth L. (2001). “Empty cradles” and the quiet revolution: Demographic discourse and cultural struggles of gender, race, and class in Italy. *Cultural Anthropology*, 16(4), 576–611.

Krebs, Martine Lind, Bruun Røjle, Matias & Poppel, MarieKathrine (u.å.). *Spiralsagen*. I *Lex*. Danmarks Nationalleksikon. Hämtad 21 maj 2026 från <https://lex.dk/spiralsagen>

Lazar, Michelle M. (2007). Feminist critical discourse analysis: Articulating a feminist discourse praxis. *Critical Discourse Studies*, 4(2), 141–164. <https://doi.org/10.1080/17405900701464816>

Liinason, Mia. (2024). Transnationell feminism. I Kolankiewicz, Marta, Liinason, Mia & Sager, Maja (red.), *Genusvetenskapliga forskningsmetoder* (s. 79–93). Nordic Academic Press.

Mulinari, Diana. (2024). Intersektionalitet, så funkar det. I Kolankiewicz, Marta, Liinason, Mia & Sager, Maja. (red.). *Genusvetenskapliga forskningsmetoder* (s. 45–59). Nordic Academic Press.

Politiken-Fonden. (u.å.). *Om Politiken-Fonden*. <https://www.politikenfonden.dk/om-politiken-fonden/>

Rasmussen, Lars Igum. (2024, 12 mars). Sådan ser Danmark ud i 2100: »Vi står over for forandringer, de færreste kan forstå«. *Politiken*. <https://politiken.dk/danmark/sundhed/art9773487/>

Rubin, Marcus. (2025, 9 juni). Stop demagogien om den store befolkningsudskiftning. Ingen bliver skiftet ud. *Politiken*.

<https://politiken.dk/debat/ledere/art10442148/Stop-demagogien-om-den-store-befolkningsudskiftning.-Ingen-bliver-skiftet-ud>

Thiemann, Per, & Rasmussen, Lars Igum. (2025a, 8 juni). Den store befolkningsforandring: I 2096 kan flertallet i Danmark være indvandrere eller efterkommere. *Politiken*.

<https://politiken.dk/danmark/art10414206/>

Thiemann, Per, & Rasmussen, Lars Igum. (2025b, 13 juni). Nu kommer den alternative fremskrivning af befolkningen i Danmark, som flere har efterspurgt. *Politiken*.

<https://politiken.dk/danmark/oekonomi/art10446663/>

Thiemann, Per, & Rasmussen, Lars Igum. (2025c, 10 juni). Her er årsagerne til, at vi får få børn. *Politiken*. <https://politiken.dk/danmark/sundhed/art10435234/>

Winther, Bent. (2011). Læserne vælger avis efter partifarve. *Berlingske*.

https://cvap.polsci.ku.dk/forskning/valgkamp/presse/L_serne_v_lger_avis_etter_partifarve_-_CVAP_i_Berlingske.pdf

Yuval-Davis, Nira. (1996). Women and the biological reproduction of 'the nation'. *Women's Studies International Forum*, 19(1), 17–24.